

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Országinformáció

Szerbia (Koszovón kívüli része), 2006. december 1.

1. Szerbiai romaverések, romák ellen elkövetett agresszív támadások és a szerb állam által a cselekmények kivizsgálására, megelőzésére tett lépések.

Az **Amnesty International** 2005 december 1-jén kiadott összefoglalója a 2005 januártól júniusig terjedő időszakokkal kapcsolatban, az európai és közép-ázsiai régióról Szerbia és Montenegróra vonatkozóan (Europe and Central Asia, Summary of Amnesty International's Concerns in the Region January – June 2005) az alábbiakat tartalmazza:¹

„Kínzás és embertelen bánásmód

(...) Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága 2005 májusában megállapította Jovica Dimitrov, egy roma férfi ügyében, melyet az Európai Roma Jogi Központ (ECCR) és a Humanitárius Jogi Központ (HLC) indított 2000 augusztusában, hogy Szerbia a kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény több pontját is megsértette. A Bizottság jelentése szerint a hatóságok elmulasztották a haladéktalan és elfogulatlan bűnügyi nyomozás lefolytatását, nem biztosították Jovica Dimitrov jogát a panasztételre vonatkozóan, valamint, jogát arra, hogy panaszát az illetékes hatóságok azonnal kivizsgálják (12., 13. cikk megsértése). Továbbá megakadályozták, hogy kártérítésre vonatkozóan polgári jogi keresetet terjesszen elő (14. cikk megsértése) (...)”

Az **Institute for War & Peace Reporting** 2002 márciusában közzétett, Romák a támadások keresztjében (Serbia: Roma Under Attack) című jelentésében² a romák elleni bőrfejű (skinhead) támadások növekvő számáról számol be:

„Egyre több a szerbiai romák elleni támadás. Milosevic bukása óta (2000 október) 46 esetet jegyeztek fel hivatalosan. Dragan Stanković, a romákat támogató csoport elnöke attól tart, hogy a valós szám ennél magasabb, mivel a romák félnek hivatalos feljelentést tenni. (...) Ezt a nézetet osztja Natasa Kandić is a belgrádi HLC igazgatója. Aki szerint a tény, hogy a támadások többsége büntetlen marad, azt sugallja, hogy az állam nem törődik a kisebbséggel.”

A cikk több esetet is idéz, amikor romákat támadtak meg:

„Dragan Maksimović-ot, egy jól ismert belgrádi színészt 2001 februárjában halálra vert egy bőrfejű csoport, miközben ő az éjszakai buszra várt a belvárosban. A helyi média szerint Maksimović-ot, aki szerb volt, a romákéhoz hasonló sötét bőrszíne miatt támadták meg.”

„Múlt októberben 8 napon belül három különböző támadást is intéztek roma iskolások ellen. Egy másik esetben pedig egy 13 éves roma lányt ért támadás az iskolából hazafelé menet.”

Azonban a jelentés hozzáteszi, hogy *„átlagos szerbek között az romaellenes érzület elég elterjedt, de csak néhányuk vall szélsőséges nézeteket.”*

Human Rights Watch 2006. januári összefoglalója Szerbia-Montenegróról³ az alábbiakat közli:

¹ <http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR010122005?open&of=ENG-YUG>; letöltés dátuma: 2006. november 29.

² http://www.iwpr.net/?s=f&o=250480&p=bcr&l=EN&apc_state=henabcrRoma%20Under%20Attack_2_publish_date_1_10_compact; letöltés dátuma: 2006. november 29.

³ <http://hrw.org/english/docs/2006/01/18/serbia12242.htm>; letöltés dátuma: 2006. november 30.

Magyar Helsinki Bizottság

„Etnikai és vallási kisebbségek

Az előző évhez viszonyítva, 2005-ben csökkentek az etnikai motivációjú támadások Észak-Szerbia Vajdaság régiójában, viszont Szerbia más területein fokozódtak, melyek gyakran antiszemita és muszlimellenes, csakúgy mint romák elleni fizikai támadások formáját öltik. Az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása az etnikai indíttatású bűncselekmények miatt gyenge.”

A **Görög Helsinki Bizottság** 2004. május 24-én Növekvőben a gyerekek elleni etnikai indíttatású erőszak (Ethnically Motivated Violence against Children Is Mounting) címmel közzétett egy jelentést⁴, melyben a Humanitárius Jogi Központ (HLC) aggodalmát fejezi ki a Szerbiában, az adott év március 17. óta vészesen növekvő etnikai motivációjú erőszakot illetően. A jelentés 4 különböző esetről is beszámol, amikor romákat erőszakos támadás ért.

„Március 18-án maszkot viselő fiatalok egy csoportja betört Belgrád külvárosában, Višnjicában egy házba. A roma lakók a behatolást azzal tudták megakadályozni, hogy egy mosógéppel eltorlaszolták az ajtót. „Hol laknak a „siptárok’ (lealacsonyító kifejezés az albánokra)?” – kiáltották a támadók. A garázs ajtajára ezt a feliratot fűjték fel: „Szerbia a szerbeknek, balta a siptároknak’, és betörték egy ablakot.

Nem messze a történetektől, március 21-én több tucat maszkos elkövető kövekkel és téglákkal dobálta meg romák által lakott házak ablakát. (...)

Május 6-án Uroš Djermanović meglátta E.I.-t, egy 17 éves roma fiút, amint az az ő kerítésére vizelt. Erre kirohant a házból, ellökte a fiút és a hátát kezdte rugdalni, miközben ő a földön feküdt. Egy idősebb hölgy és egy úr, egyikük sem roma, a helyszínen álltak és nézték a történeteket. A HLC információi szerint, az idősebb férfi szintén ütlegette a fiút, és csakúgy, mint Djermanović, rasszista sértésekkel illették. (...) A súlyosan sérült E.I.-t a sürgősségi orvosi központba szállították, ahol eltávolították a fél máját. A rendőrség kihallgatta Djermanović-ot és több szemtanút, de az áldozatot elmulasztották kikérdezni. (...)

A **B92 rádió** (amely a saját honalapja szerint Szerbia második legnépszerűbb kereskedelmi adója, és a vezető belgrádi rádióállomás) az alábbi hírt tette közzé⁵ (dátum nem elérhető, azonban a szöveg hivatkozik rá):

„A belgrádi Kisebbségi Jogi Központ (Minority Rights Centre) tiltakozását fejezte ki a Bíróság elnéző ítéletéért, melyet a romákat megtámadó gengszterekkel szemben szabott ki. (...) Majd’ egy tucatnyi bőrkabátos, borotvált fejű, katonai bakancsot viselő gengszter február 24-e éjjelén, Belgrád Mahala szomszédságában romákat támadott meg, valamint betörte több ház ablakát azt kiabálva, hogy „Cigányok, halott húsoz vagytok”. A polgárok kihívták a rendőrséget, mire egy járőr kijött, helyszíni nyomozást végzett, minek eredményeképp 9 elkövetőt letartóztatott, és a Szabálysértési Bíróság elé utalta őket. A Kisebbségi Jogi Központ szerint a rendőrség azért nem fedte fel az elkövetők személyazonosságát, mert legtöbbször fiatal felnőttek tartja, így az incidenst érintően jelenleg további lépéseket nem tesznek, hogy a nyomozást ne veszélyeztessék. A Kisebbségi Jogi Központ az elkövetők ellen büntetőjogi vádat emelt faji és vallási gyűlöletre buzdítás tárgyában, de mint ahogy azt a Központ tudatja, az illetékes ügyészség nem tesz megfelelő lépéseket, annak ellenére, hogy erre jogilag kötelezve lenne és hivatalból kéne az ügyben eljárnia.”

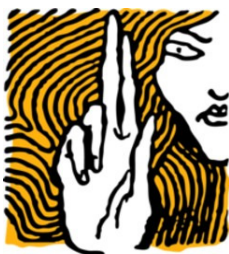
Az **Európai Roma Jogi Központ (ERRC)** az **ENSZ Emberi Jogi Főbiztoságának Szerbia-Montenegrói Emberi Jogi Missziójával** (UN OHCHR Human Rights Field Operation in Serbia and Montenegro) együttműködésben 2003 áprilisában megjelentette a Roma jogok védelme Szerbia és Montenegróban című jelentését (The Protection Of Roma Rights in Serbia and Montenegro)⁶, mely többek között az alábbiakat tartalmazza:

„(...) Szerbia és Montenegró roma lakossága számára gyakran tiltott a nyilvános helyekre való belépés, megtagadják tőlük az alapvető szociális és gazdasági jogaik gyakorlásához szükséges szolgáltatásokat és

⁴ <http://groups.yahoo.com/group/balkanhr/message/6813>; letöltés dátuma: 2006. november 30.

⁵ <http://see.oneworld.net/article/view/130874/1/#top>; letöltés dátuma: 2006. november 30.

⁶ <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=333&archiv=1>; <http://www.errc.org/db/00/E3/m000000E3.doc>; letöltés dátuma: 2006. november 30.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.
1242 Budapest, Pf. 317.
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327
helsinki@helsinki.hu
www.helsinki.hu

rendszeresen ki vannak téve a rendőrség és más hatóságok tagjai által elkövetett fizikai bántalmazásnak. A bimbózó rasszista bőrfejú megmozdulások célpontjává ismételten a romák lesznek, melyek legalább egy alkalommal a sértett halálával végződnek. (...)

„(...) Szerbia és Montenegróban a roma jogokat rendszeresen komoly sérelem éri. Néhány körzet területén ezek a jogsértések szisztematikusak. A romák az élet majd’ minden területén diszkriminációnak vannak kitéve, és a gyakorlatban kevés jogi védelmet élveznek. (...)”

„(...) A büntetőjogi rendszer Szerbia-Montenegróban nem biztosít megfelelő jogorvoslatot a közalkalmazottak visszaéléseivel szemben a roma áldozatoknak. (...) Számos esetet jelentettek, mikor romákat ért sérelem a rendőrség és más hivatalok alkalmazottai részéről. A rendőrség romákat érintő fizikai bántalmazásairól szóló jelentések vésszesen gyakoriak. (...) Az ERRC és más társszervezetek dokumentáltak olyan eseteket is, mikor a rendőrségi erőszak krónikusan beteg romák, roma gyerekek és fiatalok ellen irányult, néha még különböző testi sérüléseket is okozva, mint például kartörést. Néhány esetben, amikor roma személyek a rendőrségi alkalmazottak ellen keresetet adtak be az ehhez hasonló sértegetések miatt, a hivatalnokok állítólag erőszakos fenyegetést alkalmaztak, hogy így gyakoroljanak nyomást ezekre a személyekre, hogy azok a feljelentést visszavonják. (...) Rengeteg megbízható jelentés érkezett arról, hogy a rendőrök hajlamosak romákat lealacsonyító módon fenyegetni, még ha fizikai erőszaknak nem is teszik ki őket. (...)”

„Romák Szerbia-Montenegróban számos esetben áldozatai bőrfejük és más nem állami hivatalnokok erőszakos támadásainak. Néhány ilyen támadás különböző testi sérüléseket is okozott, legalább egy pedig az áldozat halálával végződött. Ha romákat bőrfejük támadnak meg, az elkövetőket ritkán éri megfelelő büntetés, az áldozatok pedig ritkán részesülnek megfelelő kártérítésben.”

„Számos beszámoló szerint a rendőrség elégtelen lépéseket tesz a roma áldozatokat védelmében. Az esetek nagy többségében, mikor faji eredetű támadások érik a romákat, az illetékes hatóságok nem folytatnak megfelelő nyomozást. Sőt néhány esetben egyáltalán nem nyomoznak. (...)”

A jelentés a fentiekén túl, az ott idézett tények alátámasztására sok esetet ismertet.

Az **Amnesty International** az alábbiakat közli a 2006. évi, 2005-re vonatkozó országjelentésének⁷ bevezetőjében a szerbiai rendőrséggel és kisebbségekkel kapcsolatban:

*„Rendőrség által elkövetett kínzások és bántalmazások
A rendőrség által elkövetett kínzásokról vagy bántalmazásokról szóló jelentések száma érzékelhetően csökkent, azonban a fennálló eljárásokkal kapcsolatos nyomozásokat továbbra is súlyosan elhanyagolják, és számos tárgyalás során figyelembe vesznek olyan vallomásokat, melyeket állítólagosan kínvallatás révén szereztek meg. (...)*

Kisebbségek

Májusban az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Bizottsága aggodalmát fejezte ki a diszkriminációellenes törvényhozás hiánya, valamint az etnikumok közötti erőszak és a romákkal szembeni széleskörű hátrányos megkülönböztetésről szóló jelentések miatt. (...) A Bizottság aggodalmának adott hangot a menekültek, a hazatérők és a belső menekültek – köztük romák – elhelyezésével kapcsolatos folyamatos bizonytalanságok kapcsán is.

Roma személyek és közösségek elleni támadásokról rendszeresen érkeztek jelentések, de csak néhány elkövetőt vontak jogi felelősségre.”

⁷ <http://web.amnesty.org/report2006/yuq-summary-eng>; letöltés dátuma: 2006. november 27.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.
1242 Budapest, Pf. 317.
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327
helsinki@helsinki.hu
www.helsinki.hu

A **Szerb Helsinki Bizottság** tanulmányt jelentetett meg Személyi biztonság egy félig kész államban – Szerbia 2005 (Human Security in an Unfinished State – Serbia 2005)⁸ címmel, amelyben a szervezet beszámol több olyan támadásról is, melyeket romák ellen követtek el az országban:

„2005. november 3-án egy körülbelül 15 fős bőrfejű csoport megtámadta egy roma telep lakóit Belgrád Staro Sajmište negyedében. Az incidenssel a média szinte egyáltalán nem foglalkozott, és a hatóságok sem fordítottak túl sok figyelmet a hozzájuk érkezett folyamodványra, mely arra kérte őket, hogy tegyenek meg minden tőlük telhetőt az állandó romaellenes akciókkal szemben.” (29. oldal)

„2005 februárjának vége felé számos (kisebbségekkel szembeni) incidens történt először Újvidéken, majd Nišben. (...) Néhány nappal később bőrfejűek támadtak meg két roma fiataalt Nišben, többféle sérülést okozva nekik. Az atrocitások egyike sem vont maga után említésre méltó hatósági válaszlépést.” (31. oldal)

A **Freedom House** jogvédő szervezet Átalakuló államok 2006 (Nations in Transit 2006)⁹ címmel jelentetett meg egy tanulmánygyűjteményt, melyben taglalják a Szerbia és Montenegrói helyzetet is (NIT 2006 Serbia and Montenegro, Serbia section):

„Az emberi jogi szabályozásokkal kapcsolatban a fő problémát a nem megfelelő alkalmazásuk és jogi hiányosságok jelentik. Annak ellenére, hogy Szerbia és Montenegró elkötelezett az összes emberi jogi alapelv mellett, az államszövetségnek még mindig nincsenek megfelelő diszkriminációellenes törvényei, melyek megfelelő eljárásokat és büntetéseket állapítanak meg.” (14. oldal)

„A gyakorlatban a (meglévő) jogi keretet nem egészítették ki hatékony rendeletekkel vagy részletes törvényekkel. A kisebbségi jogok – köztük a kisebbségi nyelvhasználat joga – továbbra sem kapnak megfelelő jogi védelmet Közép-Szerbiában.” (14. oldal)

„A növekvő nemzetközi – különösen magyarországi – nyomás hatására a kormány és a rendőrség 2004 végétől a korábbinál aktívabb módon kezelte a (kisebbségekkel kapcsolatos) incidenseket, ami az ilyen esetek számának erőteljes csökkenéséhez vezetett 2005-ben. Azonban a büntetőjogi felelősségre vonás ezen ügyek kapcsán mindmáig problémás.” (15. oldal)

2006. november 11-én az **Európai Unió Bizottsága** jelentést adott ki Szerbiáról (Serbia 2006 Progress Report)¹⁰. Ebben találhatóak az alábbi részletek:

„Az igazságszolgáltatási rendszer

2006 májusában igazságügyi reformstratégiát fogadott el a kormány. (...) Megalkotott egy tervezetet a 2006-ban életbe lépett büntető törvénykönyv kiegészítésének végrehajtására. A büntetőeljárás törvény módosítását 2006 májusában fogadták el. (...) Mindezek ellenére az igazságszolgáltatási reform még kezdeti szakaszban van.” (9-10. oldal)

„Az igazságszolgáltatási rendszer hatékonysága nem kielégítő. (...) Néhány büntetőügyben eljárási hiba miatt – még a legmagasabb bírói fórum előtt is – megtörtént, hogy valakit elítéltek súlyos jogsértés miatt, majd ezt követően szabadon engedték.” (10. oldal)

„Polgári és politikai jogok

A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság (CPT) 2006 májusi jelentése¹¹ beszámol rendőrség általi bántalmazásokról, valamint az előzetes fogvatartás és a börtönök hiányos körülményeiről. Továbbra is érkeznek jelentések rendőrségi túlkapásokról.” (12. oldal)

⁸ <http://www.helsinki.org.yu/doc/reports/eng/Report2005.pdf>; letöltés dátuma: 2006. november 27.

⁹ <http://www.freedomhouse.hu/nitransit/2006/serbia2006.pdf>; letöltés dátuma: 2006. november 27.

¹⁰ http://www.ecoi.net/file_upload/16_1163067365_serbia-2006.pdf; letöltés dátuma: 2006. november 27.

¹¹ A jelentés a bizottság 2004. szeptemberi Szerbia és Montenegrói terepfelmérésén alapul

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.
1242 Budapest, Pf. 317.
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327
helsinki@helsinki.hu
www.helsinki.hu

Az **Egyesült Államok Külügyminisztériuma** (US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor) által készített 2004-re vonatkozó Országjelentés az Emberi Jogok Gyakorlatáról az alábbiakat tartalmazza a romák helyzetére vonatkozóan:¹²

„A szerbia-montenegrói kisebbségi törvény elismeri a romákat nemzeti kisebbségként és egyértelműen tiltja ellenük a diszkriminációt, mindazonáltal a romák továbbra is céltáblái számos rendőri erőszaknak, egyszerű polgárok verbális és fizikai bántalmazásának, és társadalmi diszkriminációnak. A rendőrség gyakran nem nyomoz a romák elleni társadalmi erőszak ügyeiben. Az év végére két személy állt bíróság előtt a 2003-as incidens miatt amikor romákat vertek meg, és egy külön fiatakorúak elleni eljárás volt folyamatban egy kiskorú ellen, aki szintén érintett volt a verésben.

Sok roma él illegális földfogláló telepeken/településeken (squatter settlements) és hiányt szenvednek az alapvető szolgáltatásokban, mint iskolák, orvosi ellátás, víz és csatornahálózat. Ezek közül a települések közül néhány értékes ipari és kereskedelmi telkeken helyezkedett el, ahol a magántulajdonos vissza akarta szerezni az ellenőrzést, mások privatizációra szánt állami tulajdonú épületekben voltak. Nem volt jelentés arról, hogy roma településeke bezártak volna az év folyamán. Terveztek lerombolni egy települést, amely privatizált földön helyezkedett el Belgrádban, de az eljárást felfüggesztették, mert elintézetlen maradt a belső menekültek és a többi ott élő roma alternatív elhelyezése. Augusztus 6-án az Európai Roma Jogi Központ, a Humanitárius Jogi Központ (HLC) és a Kisebbségi Jogok Belgrádi Központja (Center for Minority Rights of Belgrade) büntetőjogi panaszt nyújtott be a 2003. augusztusi támadás miatt, amit 6 falubeli követett el egy muszlim hitű roma nagycsalád sérelmére Luzane-ban. A támadást a család etnikai hovatartozása és vallása elleni fenyegetések és sértések éve követették a nem roma szomszédoktól. A rendőrségi jelentés a támadásról hiányos volt és pontatlan, és nem volt rá utalás, hogy a rendőrség védelmet biztosítana a családnak a jövőben, így a 36 tagú család kénytelen volt elköltözni.

2003-ban a Belgrádi Városi Tanács elfogadott egy tervet, hogy 58 kis települést biztosítsanak szociálisan rászorulóknak, azzal a céllal, hogy újra letelepítsék a romákat az illegális földfoglálás helyett, bár egyetlen település sem épült a telekszomszédok ellenállása miatt.

A koszovói roma belső menekültek különösen ki vannak téve diszkriminációnak és zaklatásnak (...) Néhány nem roma menekült és belső menekült szintén szenved a diszkriminációtól.”

„A romák oktatása probléma maradt. Sok roma gyerek nem jár általános iskolába, családi okokból (...) és társadalmi előítélet miatt is. Az általános iskolai oktatás hiánya miatt, sok roma gyerek nem beszél szerbül. Sok roma gyereket hibásan olyan iskolákba helyeztek, ami érzelmileg sérült gyermekeknek van fenntartva, mert a roma nyelv és kulturális normák, megnehezítették számukra, hogy teljesítsék szerbül a szabványos tesztek. Az UNHCR állami támogatással elkezdett egy egészségügyi oktatás programot, egy felzárkóztatási és ügynevezett „head-start” korai fejlesztő programot roma gyerekeknek. A szerb-montenegrói kormány hangsúlyozta a roma gyerekek növekvő számát az iskolákban. Ebben az évben 70 roma gyerek tanult középiskolában, és 69 roma szakiskolában és egyetemen.”

„A szerb-montenegrói Minisztérium az Emberi és Kisebbségi Jogokért fenntart egy SOS- forródrótot a kisebbségeknek és másoknak akik emberi jogi problémával küzdenek. Júliusban a Minisztérium, együttműködésben az EBESZ-szel és helyi társadalmi szervezetekkel regionális konferenciát szervezett Belgrádban „Tolerancia Mindenek Felett” címmel.”

Készítette: Lehoczki Anett, Schadt Kata, Szabó Elvira

Lektorálta: Gyulai Gábor

¹² <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2004/41706.htm>; 2005. február 28., letöltés dátuma: 2006. november 30.